

Asia: VN/34874/2025

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi kuntalain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Näkemyksenne kuntien varautumisen yleistä ohjausta ja seuranta koskevasta muutosehdotuksesta (10 §)

-

Näkemyksenne vaikuttamistoimielinten aloiteoikeutta ja vanhusneuvoston nimeämistä koskevista muutosehdotuksista (26-28 §)

Nuorisotutkimusseura kiittää mahdollisuudesta lausua luonnoksesta hallituksen esitykseksi kuntalain muuttamisesta. Tarkastelemme seuraavassa erityisesti luonnoksessa esille tuotua nuorisovaltuustojen aloiteoikeuden täsmentämistarvetta. Otamme kantaa myös lainvalmisteluprosessin yksityiskohtiin mitä tulee vaikuttamistoimielinten, ja niiden toimintaan liittyvien edunvalvontatahojen sekä eri-ikäisten kansalaisten vaikuttamista tutkivien tahojen kuulemiseen.

Nuorisotutkimusseura toteaa lain tavoitteena olevan nuorten osallisuuden ja alueellisen yhdenvertaisuuden edistämisen olevan kannatettava ja perusteltu myös tutkimustiedon näkökulmasta. Keinoksi lakiin on valikoitu verrattain suppea näkökulma eli nuorisovaltuustojen aloiteoikeuden täsmentäminen.

Kuten Suomen Nuorisovaltuustojen Liitto sekä monet luonnoksesta meitä ennen lausuneet kunnat ovat tuoneet jo esille, on nuorten vaikuttamista tukeva aloiteprosessin määrittelytarve hienosyisenpää kuin mitä luonnoksessa on nyt esitetty. Esitys tuntuu lähtevän ajatuksesta, etteivät nuorisovaltuustot tai nuorisovaltuustot nimenneet kunnat ole huomanneet kuntalain suoman aloiteoikeuden koskevan myös heitä, tai kuten luonnoksessa todetaan, joskaan ei tutkimukseen, selvitykseen tai kuulemiskierrokseen pohjautuen, ettei ”[aloite]oikeutta ole kaikissa kunnissa välttämättä tunnistettu”.

Osa nuorisovaltuustoista on aloittanut kamppailunsa aloiteoikeuden luonteen täsmentämisen puolesta jo 1990-luvulla, Suomen Nuorisovaltuustojen Liiton tukien näitä kamppailuja vuodesta 1998. Työ on edelleen käynnissä. Parhaimmillaan työ on tuottanut kirjauksia, joissa nuorten aloitteet käsitellään nopeammin kuin kuntalaisten aloitteet muutoin käsitellään. Tuoreena esimerkkinä on, että Oulun kaupunginvaltuusto päätti kokouksessaan 26.1.2026 kirjata hallintosääntöönsä seuraavan uuden lisäyksen:

”50 § Aloitteen käsittely ja aloitteen tekijälle annettavat tiedot; Lisätään uusi kappale: Nuorisovaltuuston aloitteet tulee käsitellä samassa järjestyksessä kuin valtuutettujen jättämät valtuustoaloitteet. Kirjauksella mahdollistetaan Nuorisovaltuustolle aloitteiden jättäminen valtuuston kokouksessa.” (https://asiakirjat.ouka.fi/ktwebscr/pk_asil_tweb.htm?bid=46119)

Lukitsemalla nuorisovaltuustojen aloiteoikeus käsillä olevassa luonnoksessa kuntalaisaloitteeseen rinnastettavaksi, voidaan heikentää niitä perusteluita, joilla aloiteoikeus olisi kunnan hallintosäännöissä perusteltavissa kunta kunnalta kuntalaisaloitetta vahvemaksi. Toisaalta kaukana ollaan myös siitä, että kuntakohtaisista kamppailuista päästäisiin minimitason vakiinnuttamisella nykyistä korkeammaksi jo lain tasolta. Suomen Nuorisovaltuustojen Liitto korostaa oikeutetusti lausunnossaan nykytilanteen ongelmallisuutta, tehokkaimman vaikuttamisen tien nuorisovaltuustojen aloitteiden osalta useassa kunnassa avautuessa valtuutettujen nimiinsä ottamien valtuustoaloitteiden kautta.

Näkemyksenne konserniohjetta koskevasta muutosehdotuksesta (47 §)

-

Näkemyksenne kirjanpitoa ja toimintakertomusta koskevistä muutosehdotuksista (112 ja 115 §)

-

Näkemyksenne esitysluonnoksen vaikutusarvioinneista

Nuorisotutkimusseura toteaa, että nuorten asioita käsiteltäessä olisi tärkeää, että myös nuoria itseään kuultaisiin kattavasti. Tähän velvoittavat jo lasten (ja nuorten) osallistumisoikeutta säätelevät pykälät. Nuorisotutkimusseura toteaa, että erityisesti osallisuutta käsiteltäessä lainvalmistelulta voidaan olettaa laadukkaasti toteutettua kuulemista kohderyhmältä itseltään, tavalla, joka vastaa heidän omia tarpeitaan ja ikä- ja kehitystasoaan. Ilman sitä ei vaikutusarviointit eivät ole sillä tasolla, mitä olisi lupa olettaa.

Vaikutusarviointit on toteutettu hallintonäkökulmasta ja niistä valitettavasti puuttuvat juuri niiden kohderyhmien näkökulmat, joiden oikeuksia oli tarkoitus edistää. Nuorisotutkimusseura pitää valitettavana, että lainvalmistelu ei näiltä osin vastaa lakimuutoksen tavoitetta edistää lasten osallisuutta ja alueellista yhdenvertaisuutta.

Muut huomionne esitysluonnoksesta

Nuorisotutkimusseura esittää huolestumisensa sen suhteen, ettei asianomaisia sidosryhmiä (vaikuttamistoimielimet ja niiden edunvalvontaan liittyvät tahot sekä tutkimusorganisaatiot] ole lainvalmistelussa kuultu ennen lausunnonkierroksen asettamista. Jo kirjattujen lausuntojen perusteella kuulemisen puute on kattavaa koskien kaikki vaikuttamistoimielimiä. Erityisessä ristiriidassa tämä on sen kanssa, että valtionhallinto on samaan aikaan pyrkinyt kehittämään kuulemismenettelyä lainvalmistelussa (Lainvalmistelun kuulemisopas 2025 <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/server/api/core/bitstreams/4afc8636-cec0-46fc-92e9-d183e6e52f83/content>). Huolestuneisuutta lisää monipuoliseen kuulemiseen pohjautuvan valmistelun väliin jättäminen lakipykälissä, jotka suoraan liittyvät kansalaisten vaikutusmahdollisuuksien kehittämiseen.

Kauppinen Eila
Nuorisotutkimusseura ry

Gretschel Anu
Nuorisotutkimusseura